

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47
Aralık 2016 December 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KUR'AN'A GÖRE YAHUDİLİĞİN MİSİR DÖNEMİ VE BU DÖNEMDEKİ BÖLGE HALKLARININ KARAKTER YAPILARI EGYPT PERIOD ACCORDING TO QUR'AN AND REGION COMMUNITIES CHARACTER STRUCTURES IN THIS PERIOD

Şükrü AYDIN*

Öz

Hiç şüphesiz Yahudilik dinler Tarihi içinde önemli bir yere sahiptir. Kendilerine çok sayıda Peygamber gelmiştir. Yahudilikte Mısır dönemi, Hz. Musa ve onun Firavun'la mücadelesi önemli dönemlerden biridir. Bu yüzden Kutsal Kitabımız Kur'an'da da bu dönemle ilgili ayrıntılı bilgiler vardır.

Hz. Musa'nın bu dönemde Firavun'la mücadelesi, İsrailoğulları'nın tutumları, Firavun'un düştüğü durumlar değişik surelerde anlatılmaktadır.

Araştırmamızda, Kur'an perspektifinde bu dönemi aydınlatmayı ve bu dönemde yaşayan toplulukların karakter yapılarını vermeyi amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Musa, Firavun, Mısır, İsrailoğulları, Karakter.

Abstract

There is no doubt that Jewish history has an important place in the religions history since a number of prophets were sent to Jews. The Egypt period in the Judaism is a significant period in terms of Moses and his struggle with Pharaoh. Therefore, there is detailed information about this era in our Holly Book Qur'an.

In this period, the struggle of Moses with Pharaoh, the attitudes of the Israelites and the conditions that Pharaoh falls is told in different Suras of Qur'an.

In our study, we aim to illuminate this period and to present character structures of communities living in Egypt in this period from the viewpoint of Qur'an.

Keywords: Moses, Pharaoh, Egypt, the Israelites, Character.

Giriş

İsrailoğullarının Mısır'a yerleşmeleri Yusuf (a.s) ile başlar. O daha çocukken kardeşlerinin kıskançlığına maruz kalarak, bir kuyuya atılır, oradan geçen bir kervan tarafından alınıp Mısır'da satılır ve en son Mısır'ın Maliye Bakanı olur. Bu dönemde Hz. Yusuf'un (a.s) daveti üzerine kıtlığa maruz kalan Hz. Yakub ve oğulları Mısır'a göç ederler. İsrail oğulları, böylece Mısır'a yerleşip bolluk ve refah içinde yaşamaya başlarlar. Ancak zamanla Mısırlıların onlara karşı tutumları değişir. Onları köle ve hizmetçi edinirler. Böylece esaret hayatı yaşayan İsrailoğulları, bu esareten kurtulmak için uğraş vermek durumunda kalırlar. Allah tarafından Peygamber olarak gönderilen Hz. Musa bu süreçte onlara rehberlik ederek, Firavun'a karşı büyük bir mücadele başlatır ve onları bu sıkıntıdan kurtarır.¹

Kur'an'ın pek çok suresine serpiştirilmiş olan ve diğer kıssalara göre biraz daha ayrıntılı bir tarzda anlatılan bu kıssa, ağırlıklı olarak Bakara, A'raf, Yunus, Taha, Şuara, Kasas, ve Mü'min surelerinde geçer.²

Firavun, geçmiş milletler içinde Allah'a isyanı, kibriyle en fazla dikkat çeken isimlerden biridir. Diğer kıssalarda genelde topluluk ismi zikredilirken, Firavun kıssasında ise, onun bizzat kendi ismi zikredilir. Bu da ulusunun onun adıyla özdeşleştiğini gösterir.³ Bu ismin "güneş tanrısının oğlu" anlamında kullanıldığını söyleyenler olmuştur. Eski Mısırlılar yüce rableri ve ulu tanrıları olan güneşe "Ra" adını veriyorlardı. Firavun isminin de buradan geldiği söylenir. Onların inancına göre her kralın iktidarı, tanrı "Ra"nın yeryüzündeki temsilcisi ve cismani görüntüsü olma esasına dayanmalıydı. Bu yüzden, Mısır'da,

* Yrd. Doç. Dr., Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, sukru.aydin@batman.edu.tr.

¹ Hilmi, Mustafa, (2004). *el-İslam ve'l-Edyan*, Beyrut, Daru'l-Kutubu'l İlmiye, s. 116; *Yaşayan Dünya Dinleri*, Komisyon, (2007). (Editör: Şinasi Gündüz), İstanbul, DİB Yayınları, s. 210-211; Doğrul, Ömer Rıza, (1957). *Dinler Tarihi*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, s. 181.; Güneş, Abdulkaki, (2005). *Kur'an Kıssaları ve Medeniyetlerin İnşası*, İstanbul, Gündönümü Yayınları s. 98, 108; en-Nedvî, Ebu'l-Hasen, (2005). *Kur'an-ı Kerim'de Adı Geçen Peygamberlerin Hayatı*, İstanbul, Risale Yayınları, s. 102-103; Ayrıca bkz., Yusuf, 12 / 7-100.

² Bkz., Abdulkaki, Muhammed Fuad, (1982). *el-Mu'cemu'l-Müfrehes li Elfazi'l-Kur'an'il -Kerim*, İstanbul, Mektebetu'l- İslamiyye, s. 515, 516, 670 – 672; Güneş, a.g.e., s. 108.

³ Aydın, Hayati, (1999). *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, İstanbul, Timaş Yayınları, s. 247.

iktidara yükselen her aile, insanlara kendisinin güneş tanrılarının soyundan geldiğini söylerdi. Her kral, tahtına oturduğunda artık Firavun lakabını alır ve kendini insanlara "En Yüce Rab" olarak tanıtır.⁴

Başka bir görüşe göre; Firavun, Mısır'da hüküm süren Amalika krallarının lakabı ve özel ismidir. Tıpkı Rum krallarına "Kayser", Fars krallarına "Kisra" denilmesi gibi.⁵ Firavun sözcüğünün "kibir" ve "zorbalık" manasına gelen "Fer'ane" (فرعانة) veya "Tefer'ane" (تفرعانة) çoğulu: "Feraine" (فراعنة) kelimelerinden alındığı da söylenir.⁶ Kelimenin Arapçaya İbranice'den veya Süryanice'den geçtiği ileri sürülmektedir.⁷

Firavun'luk karakteri tarihin her döneminde tekrar eden bir olgudur. Kur'an'ın birçok yerinde bu kıssadan söz edilmesinin bir hikmeti de bu olsa gerek. Kur'an bu kıssayı anlatırken, bunun insanlık için bir felaket olduğunu ve bundan çıkarılması gereken önemli dersler olduğu mesajını verir.

1. Kur'an'a Göre İnsanlık Tarihi Devreleri

Kur'an insanlık tarihini üç ana döneme ayırmaktadır. Bu husustaki ayetleri incelediğimizde, Hz. Musa ve getirdiği ilahi kitabın bu dönemler içinde önemli bir dönüm noktası olduğu görülebilir. Bu dönemler kısaca şu şekilde özetlenebilir:

A. Kurun'u Ula (İlk Devir) : Hz. Adem ile başlayıp, Hz. Musa'ya kadar olan dönemdir. Bu döneme Kur'an'da şöyle değinilmektedir "*Ve gerçek şu ki, ilk nesilleri (Kurun'u Ula) helak ettikten sonra, insanlar için bir aydınlanma kaynağı, bir doğru yol bilgisi ve bir rahmet olarak Musa'ya (vahyedilmiş kitabı) verdik ki, bizi anıp düşünsünler.*"⁸ Burada Allah'ı inkâr ve günahları sebebiyle helak edilen ilk nesilden maksat; Nuh, Hud, Salih Lut⁹ Ad ve Semud kavimleridir.¹⁰ Bu ayette ayrıca, tedvin edilmiş (yazıyla kaydedilmiş) ilk vahyin, yasalar kitabı olması dolayısıyla Tevrat'ın, insanlığın dini tarihinde yeni bir safhayı başlattığı da vurgulanmaktadır.¹¹

Firavunu'un Hz. Musa'ya; "*Peki, ya Kurun-u Ula'nın (ilk nesillerin) hali ne olacak?*"¹² diye sorması da yine bu döneme işaret etmektedir.

B. Kurun'u Vusta (Orta Devir) : Hz. Musa'dan, Hz. Muhammed'e (s.a.s) kadar olan dönemdir. Bu dönemde; şeriat izleri silinmiş, insanlar şirk bataklığına saplanmış, tevhid inancına sahip bir avuç İsrailoğullarının soyu kurutulmaya çalışılmıştı. Artık ilahi müdahelenin zamanı gelmişti ki, bu dönemde Allah Hz. Musa'yı bir rehber ve Peygamber olarak görevlendirdi.¹³

C. Kurun'u Uhra (Son Devir) : Son Peygamber Hz. Muhammed'den (s.a.s), dünyanın sona ereceği kıyamete kadar olan dönemdir.¹⁴

2. Tevrat'a Göre Hz. Musa ve Firavun

Hz. Yusuf'un ölümünden sonra Mısır'da Yahudiler çoğalmaya başlayınca, yeni Firavun, Hz. Yusuf'un hizmetlerini unutup bu durumdan endişelendi. İleride ülkelerine yönelecek bir saldırıda düşmanla işbirliği yapmaları endişesiyle onlara eziyet etmeye ve onları çok ağır işlerde çalıştırmaya başladı. Bu arada onların çoğalmalarını önlemek için, İbrani ebeler; İbrani kadınlar doğuracakları zaman bakacaksınız, eğer erkek doğurursalar öldüreceksiniz, kız doğurursalar sağ bırakacaksınız diye emreder. Fakat İbrani ebeler Allah'tan korktukları için bunu yapmazlar. Bu kez Firavun bütün kavmine; İbrani'lerden, doğan her erkek çocuğun ırmağa atılmasını, kızların ise sağ bırakılmasını emreder. Musa, işte böyle bir zamanda doğdu. Annesi onu, ancak üç ay gizleyebildi. Sonra onu ziftlenmiş bir sepete koyarak ırmağa bıraktı. Nil kıyısındaki sazlıklara bıraktığı sepetin durumunu, Musa'nın kız kardeşi Meryem gözlüyordu. Nil'de yıkanmakta olan Firavun'un kızı, onu buldu ve bir İbrâni çocuğu olduğunu anlayıp ona acıdı. Meryem, çocuğu emzirmesi için bir İbrâni kadın çağırabileceğini söyledi. Firavun'un kızının kabul etmesi üzerine gidip annesini çağırdı. Çocuk ücretle emzirilmek üzere ona verildi ve kendisine "sulardan çekilmiş" anlamına gelen "Moşe" (Musa) adı verildi.¹⁵

⁴ el-Merağî, Ahmed Mustafa, (1946). *Tefsiru'l Merağî*, Mısır, Şirketu Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, IX, 37; el-Mevduđi, Ebu'l-Ala, (1987). *Tefhimu'l-Kur'an*, İstanbul, İnsan Yayınları, II, 69; el-Ensari, Nasır, (1997). *Mücmel fi Tarihi Mısır*, Kahire, Daruş-Şuruk, s. 52, 54; Kara, Necati, (1991). *Kur'an'a göre Hz. Musa, Firavun ve Yahudiler*, İstanbul, Seha Neşriyat, s. 279.

⁵ Merağî, a.g.e., IX, 21; er-Râzî, Fahrüddin, (trs). *Mefatihü'l -Ğayb*, Tahran, XII, 190.

⁶ ez-Zemahşerî Caru'llah, (1998). *el-Keşşaf an Hakaiki Ğavamidi't-Tenzil ve Uyunu'l-Akavil fi Vucuhi't-Tenzil*, (Thk. Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud, Ali Muhammed Muavvid), Riyad, Mektebetu'l-Ubeykan, I, 267; İbn Manzur, Ebu'l Fadl Cemalu'ddin Muhammed, (trs). *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, Daru Sadr, XIII, 323; Firuzadadi, Mecdu'ddin Muhammed bin Ya' kub, (2005). *Kamusu'l- Muhit*, Beyrut, Müessesetu'r-Risale, s. 1221.

⁷ Harman, Ömer Faruk, (1996). "Firavun", *DIA*, İstanbul, TDVY, XIII, 118.

⁸ Kasas, 28 / 43.

⁹ el-Beydavî, Nasıruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzi, (trs.). *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil*, Beyrut, Müessesetu Şa'ban, IV, 127 ; Kara, a.g.e., s. 126.

¹⁰ el-Merağî, *Tefsiru'l-Merağî*, XVI, 118.

¹¹ Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, (2001). İstanbul, İşaret Yayınları, s. 790, dipnot: 43 ; el-Mevduđi, a.g.e., IV, 165.

¹² Taha, 20 / 51, 52.

¹³ Kara, a.g.e., s.210.

¹⁴ Bkz., Ahzab, 33 / 40, 63; Kamer, 54 / 1.

¹⁵ *Kitab-ı Mukaddes*, (1985). İstanbul, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, Çıkış, I / 8 - 22; II / 1-10; Kasas, 28 / 8, 9; Tahrir, 66/ 11. ayetlerinden Musa'yı (a.s) bulanın Firavun'un kansı olduğu anlaşılmaktadır. (bkz. Esed, a.g.e., s.783, dipnot: 9).

Musa, gençlik yıllarında Yahudilerin yanına gidiyor ve onların yüklerini görüyordu. Yine bir gidişinde, Mısırlılardan birinin, bir Yahudi'yi dövdüğünü gördü. Yahudi'yi koruyarak Mısırlıyı öldürdü. Olayın duyulması üzerine Musa, Midyan'a kaçtı. Orada Midyan kâhininin kızıyla evlendi.¹⁶ Kâhinin sürüsünü otlatırken, Melek, Allah'ın dağı Horeb'de bir çalı ortasında, ateş alevinde ona göründü. Yanan çalının ateşi bir türlü bitmek bilmiyordu. Bunu merak edip geri dönen Musa'yı çalının ortasından Allah çağırıp şöyle dedi: "... Ben, babanın Allah'ı, İbrahim'in Allah'ı, İshâk'ın Allah'ı ve Yakub'un Allah'ıyım. Ve Musa yüzünü örttü; çünkü Allah'a bakmaya korkuyordu. Ve Rab dedi: Gerçekten Mısır'da olan kavminin sıkıntısını gördüm... Onların feryadını işittim; çünkü onların acılarını bilirim... Ve şimdi gel ve benim kavmimi, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmak için seni Firavun'a göndereyim."¹⁷ Böylece Hz. Musa, Yahudileri Mısır'dan çıkarmak üzere görevlendirilmiş oldu. Kardeşi Hârun da ona yardımcı olarak verildi. Rab Musa'yı, Firavun'a Allah gibi yaptı. Harun'u da Musa'ya Peygamber yaptı. Firavun'a gittiler, Firavun bunlardan mu'cize istedi, Harun değneğini Firavunun önüne koydu ve değnek yılan oldu. Bunun üzerine Firavun sihribazlarını çağırdı. Onlar da büyüleriyle böyle yaptılar, ancak Harun'un değneği onların değneklerini yuttu. Yine de Firavun'un yüreği katılaştı ve onları dinlemedi. Bunun üzerine Rab, Musa ve Harun'a; değneği suya ve Mısır'ın ırmaklarına vurmalarını emretti. Onlar da böyle yaptılar. Bunun üzerine bütün sular, ırmaklar kana dönüştü. Firavun buna da ehemmiyet vermedi.¹⁸ Bunun üzerine her tarafı kurbağalar kapladı. Firavun, Musa ve Harun'u çağırıp şöyle dedi: Rabbe yalvarın bu kurbağa afetini benim ve kavmimin üzerinden kaldırsın, İsrailoğulları'nı serbest bırakacağım. Bütün bunlara rağmen Firavun, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkmalarına izin vermedi.¹⁹ Bunun üzerine Rab Yahve, "Mısır'lılara; tatarcık, at sinekleri, hayvanlarının telef olması, insan ve hayvan üzerinde irin çıkarıcı çıban, dolu afeti, çekirge afeti, Mısır'ı kaplayan koyu karanlık, insandan hayvana kadar bütün ilk doğanları öldüreceğini" bildirdi. Allah'ın, Musa aracılığıyla Mısır topraklarına verdiği bu on felâketi gören Firavun, sonunda onların Mısır'dan çıkmalarına izin verdi. İsrail oğulları, Kızıldeniz'e doğru yola çıktılar. Ancak Firavun, kararından pişman olarak onların peşlerine düştü. Kızıldeniz'e ulaştıklarında, Musa elini denize uzattı, sular yarıldı, İsrailoğulları geçti. Sonra Musa tekrar elini uzattı, sular eski halini aldı ve Firavun ile ordusu boşuldu.²⁰

3. Kur'an'da Hz. Musa ve Firavun

Kur'an-ı Kerim'de Firavun kelimesi sadece Hz. Musa dönemindeki Mısır kralını ifade eder. Yusuf dönemindeki Mısır kralı için "Rab" ve "Melik" kelimeleri kullanılır.²¹ Ancak Kur'an'da Hz. Musa dönemi anlatılırken, iki Firavun'dan söz edilir. Birincisi; Musa (a.s.)'nın evinde yetişip büyüdüğü Firavun; İkincisi ise; Hz. Musa'nın İslam'a davet edip İsrailoğullarını serbest bırakmasını istediği ve sonunda denizde boğulan Firavun'dur.²²

Hz. Yusuf'tan sonraki birkaç nesil boyunca Mısırlılar, Kenan'lıları güzel ahlak ve davranışlarından dolayı takdir ettiler. Birlikte barış ve huzur içinde yaşadılar. Aslında Muhammed Esed'in belirttiği gibi o dönemde Hz. Yusuf'a Maliye Bakanlığı görevini veren Mısır Kralı da, Sina Yarımadası yoluyla doğudan gelip, Mısır'ı istila ettikten sonra ülkede M.Ö. 1700-1580 yılları arasında hüküm süren altı Hiksos Kralından biriydi. Yabancı bir kavimden olduğunda şüphe bulunmayan bu hanedanın ismi olan Hiksos; "*Göçebe ülkelerin hükümdarları*" ya da geç dönem Mısır Tarihçilerinden Manetho'ya göre; "*çoban krallar*" demektir. Muhtemelen bunlar Mısır'ı istila etmeden önce Suriye'de yerleşik bulunan Arap'lardır. Yusuf kıssasında sözü edilen Kralın, İbrani kavminden olan Hz. Yusuf'a duyduğu güven ve yakınlık da buradan kaynaklanmaktaydı. Çünkü İbrani'ler de Arabistan Yarımadasından Mezopotamya'ya, sonra Suriye'ye göç eden bedevi kabilelerden birinin soyundan gelmektedirler. Ayrıca Hiksos dilinin kendisi de İbranice'ye çok yakın bir dil olarak bilinmektedir.²³

Kendilerine "İsrailoğulları" adı verilen Kenan'lılar Hz. Yusuf döneminden itibaren Mısır'da servet ve şeref sahibi durumuna geldiler²⁴ daha sonra durumları değişti, ahlakları bozuldu, halkı Yaratan'a çağırılmayı, O'nun yolunda ilerlemeyi bırakarak dünya işlerine daldılar. Halk da onlara karşı değişti.²⁵ Kur'an'da belirtildiği gibi; Hz. Musa İsrailoğullarından biriyle Mısır'lı Kipti'lerden birinin kavgasında Mısır'lı Kipti'yi öldürmüştü. Ertesi sabah aynı kişinin başka bir Mısır'lı Kipti ile kavgasını gören Hz. Musa, düşmanı durumunda olan Mısır'lı Kipti'yi yakalamak isterken o, Hz. Musa'ya şöyle der: "*Ey Musa dün öldürdüğün adam gibi beni de öldürmek mi istiyorsun? Senin tek amacın haksızlıkları düzelten biri olmak değil, ülkenin başına*

¹⁶ *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, II / 11 - 21.

¹⁷ *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, III / 1 - 13.

¹⁸ Bkz., *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, VII / 1-25.

¹⁹ Bkz., *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, VIII / 1-15.

²⁰ Bkz., *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, VIII - XIV. Bablar.

²¹ Harman, "Firavun", *DİA*, XIII, 120; Ayrıca bkz., Yusuf, 12/41, 42, 43, 50.

²² Doğrul, *a.g.e.*, s. 185; Bkz. Şuara, 26/18; *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, 1/23; Mevdudî, *a.g.e.*, II, 69.

²³ Bkz., Esed, *a.g.e.*, s. 464-465, dipnot: 44; Ayrıca bkz., el-Ensari, *a.g.e.*, s. 25; Mevdudî, *a.g.e.*, II, 410; Sezer, Baykan, (2011). *Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı*, İstanbul, Kitabevi Yayınları, s. 70.

²⁴ Esed., *a.g.e.*, s.746, dipnot: 31.

²⁵ en-Nedvî, Ebu'l Hasen, (2005). *Kur'an-ı Kerimde Adı Geçen Peygamberlerin Hayatı*, İstanbul, Risale Yayınları, s. 102-103.

zorba kesilmek."²⁶ Bu ayet, Mısır halkının da o dönemde İsrailoğulları'nın kendi iktidarlarına göz diktikleri anlayışına sahip olduklarını göstermektedir.

Çoban Krallar'ı kovup, Mısır tahtına geçen Firavunların (I. Ahmiş, II. Ramses) döneminde ise İsrailoğulları zulme uğrayarak, uzun bir esaret hayatı yaşamaya başladılar.²⁷ Çünkü Firavunlar İsrailoğulları'nı kendilerinin birlik ve bütünlüklerini tehdit eden bir topluluk olarak görüyorlar, halkı da onlara karşı kıskırtıyorlardı. Muhammed Esed, "*Firavun'u, Haman'ı ve onların ordularını İsrailoğulları'nın eliyle korktukları şeye uğratalım*"²⁸ ayeti bağlamında şu açıklamayı yapmaktadır: Mısır'ın egemen güçleri ve yerlileri belli ki, Mısır'ı istila eden ve sonrada İbranilerle ittifak kuran önceki Hiksos hanedanını hatırlayarak, İbrani'lerin gelecekte de yabancı istilacılarla işbirliği içine gireceğinden korkuyorlardı. İşte bu tehlikeye karşı kendilerini korumak için, -Kur'an'ın muhtelif yerlerinde ve Tevrat'ta bahsedildiği gibi- İbrani'lerin erkek çocuklarını öldürmeye / boğazlamaya karar vermişlerdi.²⁹

Firavun, İsrailoğulları'na karşı o güne kadar gelmiş en kötü, gururlu, zorba ve katı kalpli bir hükümdardı. Herkesi mesleğine göre sınıflara ayırmıştı, İsrailoğullarını gelecekte iktidarı için tehdit olarak gördüğü için onları zor işlerde çalıştırıyor, onlardan cizye alıyor, rahat yaşamalarına engel oluyordu. Erkek çocuklarını öldürüyor, kız çocuklarına ise dokunmuyordu.³⁰ Kimseyi kendisinden üstün görmez bir tavra bürünmüş olan Firavun, aynı zamanda Allah Teâla'yı tanımaz ve şöyle derdi: "*Ben sizin için kendimden başka bir tanrı tanımıyorum*"³¹ "*Ben sizin en yüce Rabbinizim!*"³² Mülkü, sarayları ve kuvvetiyle mağrur ve kibirliydi. Şöyle söylerdi: "*Ey halkım! Mısır krallığı ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil midir? Hâlâ (gerçeği) görmeyecek misiniz?*"³³

İşte Hz. Musa da bu dönemde ve böyle bir ortamda doğdu. Yüce Allah, Hz. Musa'nın annesine; korkmamasını, bir tehlike gördüğü anda ise çocuğu Nil nehrine bırakmasını, onun tekrar kendisine döndürüleceğini ve onun Peygamber olacağını bildiriyor. Daha sonra Nil nehrine atılan çocuğu Firavun'un ailesi görüyor. Firavun'un hanımı, onu evlatlık edinmek istiyor. Saraya alınan Musa hiçbir kadının sütünü emmiyor. Onu başından beri gizlice takip eden ablası, bu durumu fark edince, onlara; size bu çocuğun bakımını üstlenecek iyi bir aile önereyim mi diyor. Bunun üzerine Musa annesine kavuşmuş oluyor.³⁴

Hz. Musa; ergenlik çağına gelip, olgunlaşınca Allah kendisine ilim ve hikmet verildiğini beyan ediyor. Bir gün şehirde dolaşırken, biri kendi halkından, diğeri düşman tarafından olan iki kişinin kavgasına şahit oluyor. Kendi halkından olan kişi, ondan yardım istiyor. Musa düşmanına bir yumruk vuruyor. Bunun sonucuna adam ölüyor. Hz. Musa pişmanlık duyarak bağışlanma istiyor. Allah da onu bağışlıyor. Bunun üzerine Hz. Musa Mısır'ı terk etmek durumunda kalıyor ve Medyen'e gidiyor. Orada Şuayb Peygamberle tanışıyor ve onun kızıyla evleniyor. Burada süresini doldurduktan sonra, ayrılmak üzere eşiyile yola çıkıyor. Yolda Tur dağının yamacında bir ateş görüyor. Ateşe yaklaşıncı, ağaçların ardından kendisine âlemlerin Rabbi Allah'tan bir ses geliyor. Kendisine iki mu'cize; Asa ve Yed-i Beyza (ışıl ışıl parlayan kusursuz bir el) veriliyor ve Firavun'a gitmesi emrediliyor. Kendisini Mısır'ın Tanrısı olarak gören Firavun, Hz. Musa'nın Peygamberliğini kabul etmiyor, onu sihirbazlıkla suçluyor. Kendisine gönderilen afetlerden de ders çıkarmayıp, azgınlığına devam eden Firavun, çaresiz kalınca Hz. Musa ve inananlara Mısır'dan çıkmaları için izin vermek zorunda kalıyor. Daha sonra verdiği bu karardan pişmanlık duyuyor. Sonuçta o ve askerleri, Hz. Musa ve ona inananların ardına düşerek denizde boğuluyorlar.³⁵

Allah, Musa'yı (a.s.) İslâm'a davet hususunda Firavun'a gönderirken şöyle buyurmuştur: "*Sen ve kardeşin birlikte ayetlerimi (Firavun'a) götürün. Beni anmayı ihmal etmeyin. İkiniz birlikte Firavun'a gidin. Çünkü O iyiden iyiye azdı. O'na yumuşak/tatlı dille konuşun. Belki o, aklını başına alır veya korkar.*"³⁶ Başka bir ayette de; "*Musa: "Ey Firavun!" dedi, gerçek şu ki, ben âlemlerin Rabbinden bir elçiyim; Bana düşen, Allah hakkında gerçekten başka bir şey söylememektir. İşte size Rabbinizden apaçık bir bürhânla çıkıp geldim: Öyleyse bırak artık İsrailoğulları'nı benimle gelsinler.*"³⁷

Bu ayetler bağlamında Allah'ın Hz. Musa'ya iki görev verdiği anlaşılmaktadır:

a) Firavun'u Âlemlerin Rabbine kulluğa yani İslâm'a çağırma.³⁸

²⁶ Bkz., Kasas, 28 / 15-19.

²⁷ el-Ensari, a.g.e., s. 37.

²⁸ Kasas, 28 / 6.

²⁹ Bkz., Esed, a.g.e., s. 783, dipnot: 7; Ayrıca bkz., Çıkış, 1/15; Kasas, 28/4.

³⁰ et-Taberi, Ebu Ca'fer Muhammed bin Cerir, (trs). *Tarihu't-Taberi*, Mısır, Daru'l-Mearif, I, 387; er-Râzi, a.g.e., XIV, 213; Merağî, a.g.e, IX, 38; İbn Kesir, Ebu'l-Fida' İsmail b. Ömer, (1999). *Tefsiru Kur'ani'l-Azim*, Riyad, Dârû Taybe li'n-Neşri ve't-Tevzi', VI, 220; Vehbe, ez-Zuhayli, (2009). *et-Tefsiru'l-Mümr*, Dimaşk, Dârû'l-Fikr, V, 59; Doğrul, a.g.e.,s.185; Ayrıca bkz., Kasas, 28 / 4; Şuara, 26 / 54-58.

³¹ Kasas, 28 / 38.

³² Naziat, 79 / 24.

³³ Zuhuf, 43 / 51.

³⁴ bkz., Kasas, 28 / 3-13.

³⁵ bkz., Kasas, 28/14-40; Şuara, 26 /32-35, 60-61; A'raf, 7 / 130, 136.

³⁶ Taha, 20 / 43, 44.

³⁷ A'raf: 7 / 104-105.

³⁸ Mevdudî, a.g.e., IV, 17.

b) İsrailoğulları'nı Firavun'un zulüm ve taşkınlığından kurtarmak, inançlarını ıslah edip, Tevhid inancının savunucuları yapmak.³⁹

Hız. Musa'nın sana mu'cize getirdim sözüne ise Firavun'un tepkisi şöyle olmaktadır: "Eğer bir mucize getirdiyse ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım. Bunun üzerine Musa asasını (bastonunu) yere attı. Bir de ne görsünler o, apaçık bir ejderha (oluverdi)! Ve elini (cebinden) çıkardı, birden bakanlar için o, bembeyaz parlayan bir şey oldu."⁴⁰Allah (c.c.) bu iki mucizeyi, Hız. Musa'ya âlemlerin Rabbinin, yaratıcısının bir temsilcisi olduğunu kanıtlaması için vermiştir. Hız. Musa'nın gösterdiği "el" mucizesinin Kitab-ı Mukaddeste kar gibi cüzamlı olduğunun⁴¹ belirtilmesine karşılık Kur'an'da bunun kusuruz bir el olduğu vurgulanır.⁴²

Allah'ın gönderdiği bu mucizelerin, o toplumun tarihi, inançları ve adetleriyle sıkı ilişkisi vardır. Firavunlar, "Ra" adında bir "güneş tanrısına tapıyorlardı. Firavun'un krallığı, "Ra"nın oğlu veya gölgesi olma veya tanrı "Ra"nın kendisinde insan şekline bürünmesi esasına dayalıydı.⁴³ Görüldüğü gibi, güneşin, eski Firavunların dini inançlarında ve tarihlerinde önemli bir yeri vardır. Musa'nın (a.s.) elinin güneşe nisbetle daha kuvvetli bir şekilde parlaması, bir ay parçası gibi parıldaması⁴⁴ yer ve göğü aydınlatması,⁴⁵ bütün vadinin onun nurunun şiddetinden parıldaması⁴⁶ Hız. Musa'nın ilâhının, onların düzmece tanrılarında çok daha büyük olduğuna ve onlara meydan okuduğuna dair bir imaj olsa gerek.

Firavun ve etrafındakiler, "Asa" ve "Yed-i Beyza" (parlayan beyaz el) mucizelerini görünce tamamen bölük pörçük oldular. Zira onun arkasında olağanüstü bir gücün varlığına neredeyse kesin olarak inanacaklardı. Musa (a.s.) için bir yandan sihirbaz deyip, diğer yandan da ülkede yönetimi kendilerinden almasından korkmaları apaçık bir çelişki ve daha ilk mucize karşısında bilinçlerini kaybettiklerinin ve korktuklarının kanıtıydı.⁴⁷ "Dediler ki: Onu da kardeşini de beklet, şehirlere toplayıcı (memurlar) yolla. Bütün bilgili sihirbazları (toplayıp) sana getirsinler."⁴⁸ Kral yakınlarının sarf ettikleri bu sözler, onların sihir ile mucize arasındaki farkı bildiklerini açıkça gösteriyor. Onlar mucizenin gerçek bir değişiklik yaptığını, sihrin ise sadece göz boyamadan ibaret olduğunu biliyorlardı. Bunlarla birlikte yine de Musa (a.s.)'nın peygamberlik iddiasını kabul etmediler ve ona sihirbaz dediler. Bunun üzerine bütün usta sihirbazlarını toplayıp Hız. Musa'nın karşısına çıkardılar. Sihirbazlar ellerindeki halkı büyüleyen ve şaşkına çeviren asalarını attılar, Hız. Musa da elindeki âsayı yere atınca bu âsa onların aldatici düzeneklerini yutup etkisiz hale getirdi. Sihirbazlar bu mucize karşısında yere kapanıp secde ederek iman ettiler. Hilesinin geri teptiğini gören Firavun; ben size izin vermeden iman ettiniz öyle mi? Diyerek son bir hileye daha başvurdu: Her şeyi, Musa (a.s.) ve sihirbazların gizlice bir araya gelip anlaştıkları bir tuzak olarak yaymaya çalıştı. Artık sihirbazları işkenceyle, asıp kesmekle tehdit etmeye başladı. Fakat O'nun bu kurnazlığı da bir şeye yaramadı. Zira sihirbazlar onun bu tehdidini küçümseyerek, inançları uğruna her türlü işkenceye razı olduklarını belirttiler ve böylece ona, bu olayın gizli bir anlaşma sonunda oynanan bir tezgâh olmadığını, Musa (a.s.)'ya gerçekten inandıklarını kanıtlamış oldular. Böylece onun bu tür hileleri artık bırakıp açıkça zulmetmekten başka çaresi kalmamıştı.⁴⁹ Aynı zamanda adamlarını şehirlere gönderip bütün sihirbazları toplan ve onlara ödül va'd eden de Firavun'un kendisiydi. Hız. Musa o sihirbazları ne görmüş, ne tanıyor be de onlarla birlikte olmuştu.⁵⁰

Eğer bu uydurma senaryonun en ufak bir doğruluk payı olsaydı, sihirbazlar ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesine ve asılmalarına razı olamazlardı. Bu zavallılar elleri, ayakları kesik yaşamayı bile göze alıyorlardı. Sihirbazların bunca caydırıcı özelliğe sahip tehditten sonra imanda ısrar etmeleri, Firavun'a karşı tuzak kurma suçlamasının kesin olarak geçersiz olduğunu ortaya koyuyor. Sihirbazlar -sihir alanında uzman ve usta olduklarını da göz önünde bulundurmak gerekir- Hız. Musa'nın getirdiğinin kesinlikle sihir olmayıp âlemlerin Rabbinin kudreti ile meydana gelen bir mucize olduğunu artık anlamışlardı.

Yukarıda geçen ayette de ifade edildiği gibi Firavun'un, sihirbazların âlemlerin Rabbine iman etmelerini engelleyecek hiçbir tepkisi yok. O'nu kızdıran tek şey, izni olmaksızın iman etmeleridir. Bu da Firavunluğun boyutunu tasvir ediyor. Zira o, kalplere ve vicdanlara hükmetmeyi istiyor ki; onun emri olmaksızın kimse hakka inanıp bağlanmasın.⁵¹

4. Eski Mısır'lıların Dini İnanışları

Mısır'da yapılan kazılar ve eski kitabelerin okunması sonucunda; eski Mısır'lıların

³⁹ Mevdudî, a.g.e., IV, 17.

⁴⁰ A'raf, 7 / 106-108.

⁴¹ Kitab-ı Mukaddes, Çıkış, IV / 6

⁴² Neml, 27 / 12; Kasas, 28 / 32; İbn Kesir, a.g.e., III, 455; VI, 235.

⁴³ Merağî, a.g.e., IX, 21; Mevdudî, a.g.e., II, 69; Kara., a.g.e., 279.

⁴⁴ İbn Kesir, a.g.e., VI, 235.

⁴⁵ Râzî, a.g.e., XIV, 196.

⁴⁶ Merağî, a.g.e., XIX, 56.

⁴⁷ Mevdudî, a.g.e., II, 73.

⁴⁸ A'raf, 7 / 111-112.

⁴⁹ en-Neccar, Abdu'l-Vehhab, (trs.). *Kıyasu'l-Enbiya*, Beyrut, Daru l'hyai't-Turasi'l-Arabî, s.188; ez-Zuhayfî, a.g.e., V, 51-53; Ayrıca bkz., Taha, 20 / 72; A'raf, 7 / 125, 126.

⁵⁰ ez-Zuhayfî, a.g.e., V, 50.

⁵¹ Bkz., A'raf, 7/123; en-Neccar, a.g.e., s. 188, 189.

Gök Tanrı, Yer Tanrı, Güneş, Ay ve Yıldızların ilâh sayıldığı çok tanrılı inanç sistemine sahip oldukları, gök cisimlerine, krallara, ölümlerin ruhlarına, hayvanlara ve bitkilere ibadet ettikleri tespit edilmiştir. Bir hükümdar öldüğünde kabrinin yanına bir mabed yapıp, ona ibadet etmeye devam edilirdi.⁵²

Tarihçilere göre; Mısır'lılar, yeryüzünde dinlerine en çok bağlı bir millet idi. Çok değişik inançları ve her bölgenin kendine göre bir tanrısı vardı. Kur'an'da Hz. Yusuf'un hapis arkadaşlarına; *"Hangisi daha iyidir: birbirinden ayrı pek çok rabbin varlığına inanmak mı, yoksa bütün varlıklara egemen bir tek Allah'a inanmak mı?"*⁵³ şeklindeki sorusu da bunu göstermektedir. Saray hanedanı ile halkın dini birbirinden çok farklı idi. Ayrı tanrıları, ayrı mabetleri ve ölümden sonraki hayat hakkında farklı inanç ve düşünceleri vardı. Dini merasimlerde de birbirlerinden ayrılıyorlardı. Bunun yanında İsrailoğulları ve diğer topluluklardan tek tanrıya inanan ve ibadet eden topluluklar da vardı.⁵⁴

Ayette geçen الهتك "tanrıların"⁵⁵ ifadesi; Firavun'un birden fazla tanrıya tapıtığını gösteriyor. Ancak bu konuda değişik görüşler var. Bir görüşe göre; Firavun, kavmi için küçük putlar dikmiş ve onlara ibadet edilmesini emrediyordu. Böylece bu putları göstererek *Sizin en Yüce Rabbiniz benim*⁵⁶ yani bu putların Rabbi de benim diyordu. Başka bir görüşe göre; Firavun'un yıldızlar biçiminde putları vardı ve onlara tapmaktaydı.⁵⁷ İbn Abbas'a göre Mısır'lılar ineğe tapıyorlardı. Güzel bir inek gördüklerinde Firavun ona tapmalarını emrederdi. Bu yüzden onlar için bir buzağı heykeli yaptırmıştı. Ona adak ve kurbanlarını sunarlardı.⁵⁸

Elmalılı Hamdi Yazır, ayette geçen الهتك (aliheteke) "tanrıların" ifadesinin; *"senin ibadet ettiğin Mabudların demek değil, senin hoşlanıp vaz' ettiğin ve halkı tapındırdığın Mabudlar manasında kullanıldığını"* söylemektedir.⁵⁹

Muhammed Esed ise bu hususta şu açıklamayı yapmaktadır: Mısır'lıların pek çok düzmece Tanrıları vardı, Firavunlar ise; tanrı fikrinin bedenleşmiş hali, tecessümü olarak görüldükleri için, Firavun kendisini en büyük Tanrı olarak görmekte ve halkı tarafından da öyle görülüp tapınma derecesinde yüceltilmekteydi.⁶⁰

Abdullah İbn Ömer ise; الهتك (aliheteke) ifadesini "ilaheteke"(senin tanrılığın) anlamına gelecek şekilde okumuştur. Bu durumda ayetten; Musa ve kavminin senin tanrılığını, sana kulluk etmeyi bırakmalarına sessiz mi kalacaksın manası anlaşılır. Bu ifadeden halkın Firavun'u tanrılaştırdıkları, onun her dediğini tanrının bir emri gibi algıladıkları ortaya çıkar.⁶¹

Râzî; Firavun'un Tanrı tanımaz bir Dehri, Filozof, Mücessime (Antropomorfist), Güneş, Ay ve Yıldızlara tapan biri olma ihtimallerinden bahseder. Onun inancına göre, herhangi bir bölgeye hâkim olan, orayı yöneten kişi, o bölge halkının mabudu, ibadet ve itaat edilen ilâhı olmayı hak ederdi.⁶²

Firavun'u âlemlerin bir tek Rabbi olan Allah'a çağırın Hz. Musa'ya, Firavun; *"Âlemlerin Rabbi da kim oluyor? Diye sormuştu. Musa da: Eğer gerçekten inanmak isterseniz O'nun göklerin, yerin ve her ikisi arasında bulunanların Rabbi olduğunu (kolayca) anlarsınız,"*⁶³ diyerek yanıt vermişti. Bu ayette, Musa'nın diliyle eski Mısır'lıların batıl inançlarından; Gök tanrısı Nut'un, Yer tanrısı Geb'in ve gök ile yer arasındaki fezanın tanrısı Şu'un reddedildiği görülmektedir.⁶⁴

Firavun'un Hz. Musa'ya; *"Benden başkasını tanrı edinirsen, andolsun ki seni zindana kapatılmışlardan ederim"*⁶⁵ sözünden, Firavun'un kavminde tek tanrı inancının hâkim olduğu ve başka ilahlara tapılmadığı anlamı çıkarılamaz. Çünkü Firavun kendisinin krallığa layık oluşunu, güneş tanrısı "Ra"nın kendisinde tecelli ettiğine inanıyordu. Mısır'lıları da bu şekilde inandırmıştı. Onlar Firavun'un Tanrının sevgili çocuğu olduğuna inanmaktaydılar. İşte Firavun, bu özelliği taşıdığı için hükümdardı.⁶⁶ Dolayısıyla kendisini siyasi ve hukuki açıdan Mısır'ın tek hâkimi, emir ve yasakların kaynağı olarak görmekteydi. Adeta Musa da kim oluyor? Bana tebliğ edip, emir veriyor diyordu. Saray erkânına ve halkına *"Ey Kavmim Mısır'ın krallığı bana ait değil mi? Bu altımdan akan ırmaklar benim değil mi?"*⁶⁷ diye sorması da bundandır.⁶⁸

⁵² Hilmi, a.g.e., s. 116; Mevdudî, a.g.e., III, 227.

⁵³ Yusuf, 12 / 39.

⁵⁴ Mevdudî, a.g.e., III, 231.

⁵⁵ Bkz., A'raf, 7/127.

⁵⁶ Naziat, 79 / 24.

⁵⁷ Râzî, a.g.e., XIV, 211.

⁵⁸ İbn Kesir, a.g.e., III, 460; el-Ensârî, a.g.e., s. 52.

⁵⁹ Yazır, a.g.e., IV, 2256; en-Nesefî, a.g.e., II, 70.

⁶⁰ Esed, a.g.e., s. 789, dipnot: 36; Râzî, a.g.e., XXIV, 127.

⁶¹ Ateş, Süleyman, (1989). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, Yeni Ufuklar Neşriyat, III, 382.

⁶² Râzî, a.g.e., XVII, 165.; XXII, 64; XIV, 211.

⁶³ Şuara, 26 / 23.

⁶⁴ Kara, a.g.e., s. 164.

⁶⁵ Şuara, 26 / 29.

⁶⁶ Merağî, a.g.e., IX, 21, 37; Mevdudî, a.g.e., IV, 161.

⁶⁷ Zuhruf, 43 / 51.

⁶⁸ Merağî, a.g.e., XX, 61; Râzî, a.g.e., XXII, 64; Mevdudî, a.g.e., IV, 161.

Firavun, evrenin yaratıcısı ve yöneticisi anlamında bir tanrılık iddia etmiyordu. Onun da Mısır halkının da ibadet ettiği tanrıları vardı. Firavun'un iddiası Mısır'ın tek hâkimi olduğu şeklindeydi. Bu yüzden insanlar üzerindeki siyasi tanrılığına Allah'ın karışmasına karşı çıkıyor ve O'nun gönderdiği elçi Hz. Musa'yı kendi düzeni için bir tehlike olarak görüyordu.⁶⁹

Firavun'un Rabbiniz kim, sorusuna Hz. Musa kısa, fakat anlam bakımından çok kapsayıcı bir cevap vermiştir: "*Bizim Rabbiniz her şeye yaratılışını vermiş, sonra da doğru yolunu göstermiştir.*"⁷⁰ Yani Rab yarattıktan sonra varlıkları başıboş bırakmamış, evrendeki her şeye doğru yolunu göstermiştir. Hayvanlara içgüdü vermiş, insanlara akıl vermiş, aynı zamanda onlara rehberlik yapacak peygamberler de göndermiştir.⁷¹

Firavun'un: "*Öyle ise önceki milletlerin hali ne olacak,*" şeklinde konuyu saptırma amacına yönelik sorusuna karşılık Hz. Musa, şu anlamlı cevabı verir: "*Onlar hakkındaki bilgi, Rabbinin yanında bir kitapta bulunur. Rabbin, ne yanılır, ne de unuttur.*"⁷² Hz. Musa'nın en güzel davet hikmetlerini kapsayan bu cevabında öğrenilmesi gereken çok önemli mesajlar vardır. Firavun bu art niyetli sorusuyla önce ırkçılık ateşini alevlendirip bütün halka bu düşüncüyü yaymayı planlıyordu. Musa (a.s.), ona, "Evet hepsi de sapıktırlar. Cehennem yakıtı olacaklar" diye de cevap verebilirdi. Firavun'un amacına uygun karşılık da buydu. Oysa Musa (a.s.) hakkı söylemekte gayet cesur bir örnek olmakla birlikte Firavun'un oyuna gelmiyor ve adeta şunu demek istiyordu: Onlarla ilgili bilgiler Allah katında bir kitapta mahfuzdur. Allah, onların hareketlerini, niyetlerini, tavırlarının sebeplerini en iyi bilendir. O'ndan hiçbir şey kaçmaz. Onların ne yaptıkları ve ne olacakları, ne seni, ne de beni ilgilendirir. Bizim düşünmemiz ve ilgilenmemiz gereken konu kendi durumumuzdur. Ne haldeyiz? Ve acaba sonumuz nasıl olur?⁷³ Nitekim geçmiş toplumlarla ilgili; "*Şimdi o toplumlar geçip gittiler; onların kazandıkları kendilerine yazılacak, sizin kazandıklarınız ise size ve siz onların yaptıklarından ötürü yargılanacak değilsiniz*"⁷⁴ ayeti de Hz. Musa'nın Firavun'a olan cevabının ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir.

Başka bir ayette ise Firavun şu iddiada bulunuyor: Musa gerçekten Allah tarafından gönderilen bir elçiye, "*Ona altın bilezikler verilmeli yahut kendisi ile beraber yardımcı melekler gelmeli değil miydi?*"⁷⁵ eline bir sopa almış, ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim diyor.⁷⁶

Firavun'un veziri Haman'a "*Bana yüksekçe bir kule inşa et, belki Musa'nın ilahına çıkarım, çünkü gerçekten ben onu yalancılardan biri sanıyorum*"⁷⁷ sözü geçmişte bir zamanlar Ay'da Allah'ı göremedik diyen Rus Komünistlerinin içinde buldukları ruh hali ve kafa karışıklığına tekâbul etmektedir.⁷⁸

Firavun'un bütün bu çabaları boşunaydı. Zira ezilenleri zalimlerin mülküne varis kılacağına dair Allah'ın va'di vardı. "*Fakat biz istiyorduk ki, yeryüzünde hor ve güçsüz görülen kimselerden yana çıkalım, onların dinde öncüler olmasını sağlayalım, onları Firavun'un şeref ve itibarına varis kılalım ve onları güvenlik içinde yeryüzünde yerleştirelim. Firavun'u, Haman'ı ve onların ordularını da onların (İsrailoğulların) eliyle korktukları şeye uğratalım.*"⁷⁹ Çünkü güçsüz ve kimsesizlere yardım edilmediği takdirde, ilahi irade tarihe müdahale eder, güçsüz ve kimsesizleri istenen düzeye çıkaracak güçleri yaratır.⁸⁰

5. Firavun'a Göre Hz. Musa

Kur'an Firavun'un Hz. Musa ile ilgili olarak, onu etkisiz hale getirmek ve halkın ona inanmasına engel olmak için gerçek dışı bazı nitelermelerde bulunduğu dikkat çeker. Bunlar;

1. Bilgin bir büyücü, sihirbazların ileri geleni ve yalancısıdır.⁸¹
2. Nankördür.⁸²
3. Delidir.⁸³
4. Din karşıtıdır, toplumun inana geldiklerini değiştirmeye çalışıyor.⁸⁴
5. Bozguncudur.⁸⁵
6. İktidarı ele geçirmek istiyor.⁸⁶

⁶⁹ ez-Zuhaylî, a.g.e., X, 472; Kara, a.g.e., s. 277 - 280.

⁷⁰ Taha, 20 / 49, 50.

⁷¹ Mevdudî, a.g.e., III, 229; Aydın, a.g.e., s. 49.

⁷² Taha, 20 / 51.

⁷³ Râzî, a.g.e., XXII, 67.; Merağî, a.g.e., XVI, 118; ez-Zuhaylî, a.g.e., VIII, 574; Mevdudî, a.g.e., III, 229.

⁷⁴ Bakara, 2 / 134, 141.

⁷⁵ Zuhuf, 43 / 53.

⁷⁶ Mevdudî, a.g.e., V, 267

⁷⁷ Kasas, 28 / 38

⁷⁸ Mevdudî, a.g.e., IV, 162.

⁷⁹ Kasas, 28 / 5, 6.

⁸⁰ Siddikî, Mazharuddin, (1982). *Kur'an'da Tarih Kavramı*, (Terc.; Süleyman Kalkan), İstanbul, Pınar Yayınları, s. 113.

⁸¹ Bkz., Mü'min: 40 / 24; Şuara: 26 / 34, 49; Taha: 20 / 71; Yunus. 10 / 76; A'raf: 7 / 132; İsrâ: 17 / 101;

Kasas, 28 / 38.

⁸² Bkz., Şuara: 26 / 18.

⁸³ Bkz., Şuara: 26 / 27.

⁸⁴ Bkz., Mü'min: 40 / 26.

⁸⁵ Bkz., A'raf: 7 / 127; Mü'min:40 / 26; Taha: 20 / 57, 63.

7. Ataların dininden döndürüdür.⁸⁷
 8. Geleneksel, alışılmış yaşam tarzından vazgeçirendir.⁸⁸
 9. Uğursuzluğun Hz. Musa'dan kaynaklandığı iddiasında bulunmaktadır.⁸⁹
- Firavun'un her defasında Hz. Musa'ya yukarıdaki maddelerde ifade edilen değişik

İthamlarda bulunması onun, karmaşık zihin yapısını da yansıtmaktadır.⁹⁰

6. Bu Dönemdeki Bölge Halklarının Karakter Yapıları

Yahudiliğin Mısır döneminde o bölgede yaşayan toplumlar ve onların karakter yapıları şu başlıklar altında incelenebilir:

6.1. Hz. Musa'nın Karakteri

Gençliğinde Hz. Musa, Allah'ın verdiği ilim ve hikmetle güçlü ve emin (güvenilir) biriydi.⁹¹ Zalimleri sevmez, onlardan nefret ederdi. Zayıfları, mazlumları sever ve onlara yardım ederdi. Bu özellikler Hz. Musa'da olduğu gibi bütün peygamberlerde olan ortak özelliklerdendir.⁹²

Haksızlıklar karşısında son derece asabi ve öfkeli mizaca sahipti. Mısır'ın yerlisi olan bir Kıpti'nin saldırısına uğrayan İsrailoğullarından birine yardım ederek Kıptiyi öldürmesi, kavminin buzağıya taptığını gördüğünde son derece sinirlenip, elindeki levhaları yere atarak, kardeşi Harun'un sakalından tutup, onu azarlaması gibi davranışları buna örnek teşkil eder. Ancak işin gerçek yönünü gördüğünde bu asabi tepki hemen geçiyor ve yaptığından pişmanlık duyuyor.⁹³

Allah'a olan inancı, güveni ve teslimiyeti son derece güçlüydü. Şer güçlere karşı büyük bir azimle tevhid mücadelesini sürdüren hayrın ve hakkın temsilcisiydi.⁹⁴ İlahi kader de sanki onu önemli ve tehlikeli bir göreve hazırlamak için eğitmekteydi. Onu çeşitli sıkıntılara maruz bırakarak, çöllerde, ıssız yerlerde yapayalnız dolaştırarak ona zorluklara, sıkıntılara katlanma ve cesaret eğitimini vermekteydi.⁹⁵

Yardımseverdi. Bunu Medyen'de hayvanlarını sulamak isteyip de çobanların içine karışmaktan çekinen iki bayana yardımcı olup onların hayvanlarını sulaması örneğinde görmekteyiz.⁹⁶

Alçakgönüllüydü, başlangıçta kendisine tevdi edilen risalet görevinin kardeşi Harun'a verilmesini istiyordu.⁹⁷ Daha sonra Allah'ın kendisini bu mevkie getirme hususundaki iradesini hissedince, hiç olmazsa kardeşim Harun'u bana yardımcı ve danışman kıl diye dua etmiş ve bu isteği de kabul edilmiştir.⁹⁸

Bilgi ve hikmet sahibi, söz ve işlerinde kudretli biri idi.⁹⁹ Bazı müfessirler "*Dilimin bağına çöz ki, sözümü anlasınlar.*"¹⁰⁰ ayetinden Hz. Musa'nın dilinde pelteklik olduğunu söyleseler de işin gerçeği böyle değildir. Hz. Musa'nın çok belig bir dile sahip olmadığı bir gerçektir. Bu kendisi tarafından bilinmekte,¹⁰¹ Firavun tarafından da ima edilmektedir.¹⁰² Ancak daha sonraları Hz. Musa'nın gayet mükemmel ve akıcı konuştuğu anlaşılıyor. Onun Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te geçen konuşmaları birer fesahat ve belâgat örneğidir.¹⁰³

Vatan ve akraba sevgisine sahipti. İlahi kader bu sevgiyi onun Medyen'e sığındıktan sonra, Mısır'a dönüp, tebliğ yapmasına bir vasıta kılmıştı.¹⁰⁴

Firavun'un ülke yönetiminin bir hak olarak, kendi halkına ait olması gerektiğini söyleyen çağdaş bir milliyetçi gibi düşünmesine karşılık, Hz. Musa; yönetim ve egemenliğin, ahlaki üstünlük fazileti sayesinde bunları hak eden herhangi bir gruba Allah'ın lütfettiği nimetler olduğunu söylemektedir.¹⁰⁵

6.2. İsrailoğulları'nın Sosyal Karakteri

Kur'an'da Firavun'un tehdit ve zulümlerine aldırış etmeyip, inanan küçük bir zümreden söz edilmektedir.¹⁰⁶ "Zürriyeten" (bir grup genç) diye ifade edilen bu grup için, tehlike ve korkularla dolu bu asırda, hak safında yer almak, hakkı desteklemek ve hakkın liderlerini birer "komutan ve "mürşid" olarak benimsemek hiç de kolay değildi. Buna rağmen onlar bu korkuları yenip iman etmişlerdi. Çünkü onların

⁸⁶ Bkz., A'raf: 7 / 100; Taha: 20 / 57, 63; Şuara: 26 / 35; Yunus. 10 / 78.

⁸⁷ Bkz., Yunus. 10 / 78.

⁸⁸ Bkz., Taha: 20 / 63.

⁸⁹ Bkz., A'raf: 7 / 131.

⁹⁰ Mevdudî, a.g.e., IV / 21.

⁹¹ Kasas, 28 / 26.

⁹² en-Nedvî, a.g.e., s. 111, 112.

⁹³ Bkz., Kasas, 28 / 15-18; Kara, a.g.e., s. 193-197; A'raf, 7 / 150, 151.

⁹⁴ Güneş, a.g.e., s. 108, 109.

⁹⁵ Kara, a.g.e., s. 198, 205, 206, 207.

⁹⁶ Bkz., Kasas, 28 / 26; Kara, a.g.e., s. 200.

⁹⁷ Bkz., Şuara, 26 / 13; Esed, a.g.e., s.742, dipnot: 8; Mevdudî, a.g.e., IV, 15

⁹⁸ Mevdudî, a.g.e., IV, 15; Taha, 20, 29 - 32, 36.

⁹⁹ Bkz., Kasas, 28 / 14; Kitab-ı Mukaddes, Resullerin İşleri, 7 / 22.

¹⁰⁰ Taha, 20 / 27, 28.

¹⁰¹ Bkz., Kasas, 28 / 34.

¹⁰² Bkz., Zuhuruf, 43 / 52.

¹⁰³ Mevdudî, a.g.e., III, 225; V / 265.

¹⁰⁴ Kara, a.g.e., s. 214.

¹⁰⁵ Sıddıkî, a.g.e., s. 117

¹⁰⁶ Bkz., Yunus, 10/83.

fitratları bozulmamış, karakter yapıları daha düzgündü. Fakat onlardan yaşça daha büyük olan bazı anne-babalar, nineler buna muvaffak olamadılar. Çünkü onların çıkarlarına olan düşkünlükleri, dünyevi amaçları, rahat ve huzur içinde yaşama istekleri tehlikelerle dolu "hakki" desteklemelerine engel oluyordu. Bunun da ötesinde gençlere de mani oluyorlar ve onları uyararak şöyle diyorlardı: "Sakın Musa'nın yanına gitmeyin. Aynı durum Peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde de yaşanmıştır. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.)'i desteklemek için ileri atılanlar, genelde Mekkelilerin yaşlıları değil, cesaretli gençleriydi.¹⁰⁷

Dolayısıyla ayetin manası gerçekte şöyledir: Bütün İsrailoğulları -Hz. Musa'yı komutan, önder kabul etmekle beraber- birkaç genç dışında ona uyup, arkasından gidip, onu destekleyecek karaktere sahip değillerdi. Oysa bu insanlar neseb ve din itibariyle İbrahim, İshak, Yakub ve Yusuf (a.s.)'un ümmetindendiler. Dolayısıyla da Müslüman'dılar. Fakat derin bir ahlâki çöküntüye uğramışlardı. Köleleştirilmeleri sonucu karakterlerini alçaklık ve korkaklık bürümüşü. Bu da onların manevi bir dejenerasyona uğramalarının bir sonucuydu. İşte içinde buldukları bu durum, onlarda iman ve hidayet sancağını taşıma gücünü iyice yok etmiş, kâfir ve sapkın güçlere karşı duramaz veya bu görevi üstlenenleri destekleyemez hale gelmişlerdi.¹⁰⁸

İşte Hz. Musa, bağlı oldukları tevhid akidesinden sapmış, inançları bozulmuş, hatta belli bir yaş seviyesine ulaşmış olanlardan bir kısmının ruhlarında putperestlik yer etmiş olan bir topluma, onları yeniden inşa etmek üzere gönderilmiş bir Peygamberdir. Kalplerin dönekliği, köleleştirilmenin sonucu olarak karakterlerini bürümüş olan alçaklık, korkaklık, kendilerini özgürleştirmek için çabalayan liderlerine karşı gösterdikleri saygısızlık ve nankörlük Hz. Musa'nın üstlendiği görevin zorluğunu bir kat daha arttırmaktaydı.¹⁰⁹ "Sen bize (peygamber olarak) gelmeden önce de, geldikten sonra da bize hep işkence edildi."¹¹⁰ ayeti de onların içinde buldukları bu psikolojik duruma dikkat çekmektedir.

Hz. Musa'nın İsrailoğullarına "Ey kaomim eğer Allah'a inandıysanız ve O'na teslim olduysanız, sadece O'na güvenip dayanın. Onlar da (Hz. Musa'ya inanan küçük bir grup/genç) dediler ki; "Biz yalnız Allah'a güvenip, dayandık. Ey Rabbimiz! Bizi o zalimler topluluğuna bir fitne (konusu) yapma. Ve bizi rahmetinle, o kâfirler topluluğundan kurtar!"¹¹¹ şeklindeki hitabından ve onların vermiş oldukları cevaptan İsrailoğullarının o günün şartlarında Müslüman olduklarını anlaşılmaktadır. Çünkü bu kâfir bir kavme yapılan bir hitap tarzına benzememektedir.¹¹² Ayetin devamındaki Hz. Musa'nın ashabının yapmış olduğu duanın geniş bir manası ve derin bir anlamı vardır. Bu ayet bize, tevekkül'ün (Kişinin kendisine düşen bütün görevleri yerine getirmesinin ardından Allah'a dayanıp, güvenmesi) duadan önce geldiğini göstermektedir.¹¹³

Mevdudî ayette ifade edilen "Zalimler Topluluğu"nu üç tipte ele alır;¹¹⁴

A. Her Türlü gücü hakikat savunucularını alt etmek için seferber eden batıl savunucuları,

B. İnandığını iddia eden ancak devrin zalim iktidarıyla çatışmaya girmeye cesaret edemeyen sözde hak savunucuları

C. Taraflar arası çatışmanın sonucunu bekleyerek, ister hak, ister batıl safında olsun güçlü tarafa geçerek onlarla işbirliği yapan grup.

6.3. Firavun'un ve Onun Seçkinler Çevresinin (Mele') Karakter Yapısı

Mele-i Firavun (Firavun'un seçkinler çevresi); o dönemin iktidar yanlısı ve Firavuna dalkavukluk yapan entellektüel tabakası idi. Firavun onların görüşlerini alır,¹¹⁵ onlar da her konuda Firavuna yol gösterir, düzenin devamını sağlarlardı.¹¹⁶ Dolayısıyla Firavun ve onun seçkinler çevresinin (Mele') Kur'an ayetlerinde ifadesini bulan bazı özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

6.3.1. Firavun'un Karakter Yapısı:

a. Alaycı, küçümseyici.¹¹⁷

b. Ülke halkını kastlara, sınıflara ayırıp, bölücülük yapması.¹¹⁸

c. Irkçı ve insanlardan bir kısmını küçümseyen.¹¹⁹

d. Kendisini halkının Tanrısı olarak gören¹²⁰ve bunu değişik yollarla onlara kabul ettiren.¹²¹

¹⁰⁷ Mevdudî, a.g.e., II, 330,331.

¹⁰⁸ Siddikî, a.g.e., 125; Mevdudî, a.g.e., II, 331; Güneş, a.g.e., s. 200.

¹⁰⁹ Esed, a.g.e., s.294, 295, dipnot: 93; Siddikî, a.g.e., 125.

¹¹⁰ A'raf, 7 / 129.

¹¹¹ Yunus, 10 / 84-86.

¹¹² Mevdudî, a.g.e., II, 333.

¹¹³ Kara., a.g.e., s. 275.

¹¹⁴ Mevdudî, a.g.e., II, 333.

¹¹⁵ Bkz., A'raf, 7 / 110.

¹¹⁶ Kara, a.g.e., s. 159.

¹¹⁷ Bkz., Şuara', 26/27; Kasas, 28/38; Zuhuf, 43 / 47, 52.

¹¹⁸ Bkz., Şuara, 26 / 54 - 56; Kasas, 28 / 4.

¹¹⁹ Bkz., Şuara, 26 / 54 - 56; Kasas, 28 / 4.

¹²⁰ Bkz., Kasas, 28 / 38; Naziat, 79 / 24.

¹²¹ Bkz., Zuhuf, 43 / 54.

e. Liderlik ve saltanat hırsına bürünmüş ve kendi gücüne kimsenin erişemeyeceğini düşünen azgın bir kişilik.¹²²

f. Halkını saptırıp, onlara doğru yolu göstermeyen.¹²³ "Ey Musa! Sen sihriyle bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?"¹²⁴ ayetinde görüldüğü gibi halkının ırkçılık damarlarını kabartarak Hz. Musa'ya karşı nefretlerini arttırarak ona inanmalarına engel olmaya çalışıyordu.¹²⁵

g. Yeryüzünde zulüm ve bozgunculuk yaparak haddi aşan.¹²⁶

g. Peygamberleri yalanlamak, getirmiş oldukları İlâhi mesajları ve mucizeleri inatla/kibirle inkâr etmek.¹²⁷

h. Zanna (kesin olmayan, saçma sapan yargılara) göre hareket etmek.¹²⁸

i. Kendisini soylu ve yüksek statüde görmesi.¹²⁹

k. Yaptığı iyilikleri başa kakan.¹³⁰

6.3.2. Firavun'un Seçkin Çevresinin (Mele') Karakter Yapısı

a. Kışkırtıcı.¹³¹

b. Kendilerini büyüklük duygusuna kaptırmış, kibirli ve inatçı bir grup.¹³²

c. Babalarını, atalarını ve eski adetleri doğru veya yanlış olsun körü körüne taklid eden.¹³³

d. Sözünde durmamak. Firavun ve seçkin çevresi tehlikeyi gördüklerinde defalarca Hz. Musa'ya tehlikeyi bizden sav sana inanacağız/İsrailoğullarını serbest bırakacağız diye söz verirler, ancak tehlike geçtikten sonra aynı küfür ve inatlarını sürdürürler. Bu da onların dürüst olmayan, korkak ve riyakar bir karaktere sahip olduklarını göstermektedir.¹³⁴

e. Peygamberleri yalanlamak, getirmiş oldukları İlâhi mesajları ve mucizeleri inatla/kibirle inkâr etmek.¹³⁵

f. Cehennem ateşinin yolunu gösteren, kötülüğün sembol tipleri (Eimme) olmaları.¹³⁶

Firavun ve onun seçkinler çevresinin şahsında anlatılan bu özellikler, tarihi süreç içerisinde hep aynı şekilde devam ede gelmiştir. Megalomanik (büyüklenme) bir tavır içinde bulunan, kendisine tanrısal nitelikler yakıştıran azgınlaşmış liderliğin simgesi olarak geçen Firavun'daki bu psikoloji tarihin her döneminde farklı bazı liderlerde hep görülmüş ve görülmektedir.¹³⁷

6.4. Mısır Toplumunun Karakter Yapısı

a. Genelde kişilikleri gelişmemiş ve medeni cesaret sahibi olmayan aldatılmış bir toplum idiler.¹³⁸ Bu da onların sağlıklı düşünemeyişlerinden ve akıllarını gereği gibi kullanmayışlarından kaynaklanmaktaydı.¹³⁹

b. Firavun tarafından sindirilmiş, ezilmiş, yöneticilerine dalkavukluk yapan bunun sonucunda sağlıklı düşünemeyen ve doğru kararlar veremeyen bencil bir toplum.¹⁴⁰ Mısır halkı, Firavun'un İsrailoğullarına olan düşmanlığını öğrenince onlara işkence yaparak ve düşmanlık ederek (Firavun'un) gözüne girmeye çalışıyorlardı. Çocuklar bile İsrailoğullarına saldırmaya cesaret ediyorlar, köpeklerini onlar üzerine kışkırtıyorlardı. Bütün bu zorluk ve çileli hayatlarına karşı Hz. Musa onları teselli ediyor ve sabır öneriyordu.¹⁴¹

"Andolsun ki Musa'yı da mucizelerimizle apaçık bir delille Firavuna ve etrafındaki ileri gelenlerine göndermiştik. Ancak onlar, doğruya ulaştırmadığı halde yine de Firavun'un emrine uydular. Zira Firavun, kıyamet gününde kavminin önüne düşecek ve onları (çekip) ateşe götürecektir. Varacakları yer ne kötü yerdir! Öyle ya; bu dünyada Allah'ın laneti kovaladı durdu onları, kıyamet gününde de onunla tepelenecekler, ne kötü bir pay, bu paylarına düşen!"¹⁴² ayetlerinden ve Kur'an'ın değişik yerlerindeki başka açıklamalardan da anlaşıldığına

¹²² Bkz., Yunus, 10 / 83; Yunus, 10/87; Tâhâ, 20/24; Zuhruf, 43 / 51; Ayrıca bkz., Aydın, a.g.e., s. 151, 152;

¹²³ Bkz., Taha, 20 / 79.

¹²⁴ Taha, 20 / 57.

¹²⁵ ez-Zuhayfî, a.g.e., VIII, 582.

¹²⁶ Bkz., Yunus, 10 / 81, 83; A'raf, 7 / 103; Naziat, 79 / 17; Duhan, 44 / 31.

¹²⁷ Bkz., Taha, 20 / 56; Naziat, 79 / 21-22.

¹²⁸ Bkz., Kasas, 28 / 38, 39.

¹²⁹ Bkz., Zuhruf, 43 / 51-53. ayetinde geçen "altın bilezik" Eski Mısır'da altın bilezik ve künyeler bir soyluluk nişanı ve yüksek statünün işareti sayılırdı. Benzer bir itiraz yine Zuhruf, 43 / 31. ayette Hz. Muhammed (s.a.s)'e yapılmıştır. Bkz. Esed, a.g.e., s.100,1005, dipnot:44; Kara, a.g.e. s. 149.

¹³⁰ Bkz. Şuara', 26/18-19, 22.

¹³¹ Bkz., A'raf, 7/127.

¹³² Bkz., A'raf, 7/103; Neml, 27 / 14; Mü'minun, 23 / 46; Aydın, Hayati, a.g.e., s. 249

¹³³ bkz., Kasas, 28 / 36; Aydın, Hayati, a.g.e., s. 228

¹³⁴ Bkz., Zuhruf, 43 / 49-50; ez-Zuhayfî, a.g.e., V, 72; Mevdudî, a.g.e., IV, 24.

¹³⁵ Bkz., Neml, 27 / 14.

¹³⁶ Bkz., Kasas, 28 / 41.

¹³⁷ Bkz. Kasas, 28/38; Nâzi'ât, 79/24.

¹³⁸ Bkz., Zuhruf, 43 / 54.

¹³⁹ ez-Zuhayfî, a.g.e., X, 472.

¹⁴⁰ Bkz., Zuhruf, 43 / 54; Aydın, a.g.e., s. 178.

¹⁴¹ Bkz., Bakara, 2 / 49-50; en-Nedvî, a.g.e. s. 131,133.

¹⁴² Hud, 11 / 96-99.

göre, herhangi bir halkın veya toplumun dünyada önderliğini yapan kişi kıyamet gününde de onlara önderlik yapacaktır. Eğer onları dünyada, hakka, doğruluğa, hayra yönlendiriyor idiye, kıyamet gününde de ona uyanların hepsi, onun sancağı altında toplanacaktır. Dolayısıyla onun ardından hepsi de cennete gireceklerdir. Eğer liderler halkı ahlaksızlığa, sapkınlığa ve zulme çağırılmışlarsa, onlar da bu çağrıya uymuşlarsa o zaman liderlerinin öncülüğünde cehenneme sürüleneceklerdir.¹⁴³

Ayrıca bu ayetler şu gerçeği de vurgulamaktadırlar; ister yöneten, ister yönetilen olsun her kes kendi çapında sorumludur. Statü olarak üstte bulunan kimselerin verdiği emirleri sorgulamadan körü körüne yerine getirmek, kişiyi sorumluluktan kurtaramaz.¹⁴⁴ Bu açıdan bakıldığında o dönemdeki Mısır toplumu liderlerine körü körüne itaat eden bir toplum olmayıp, iyi karakterli ve şahsiyetli bir toplum olmuş olsalardı, Firavun bu küstahlığı yapma cesaretini kendinde bulamaz ve haddini bilirdi.¹⁴⁵ Geçmişine, atalarına ve liderlerine bu türden körü körüne bağlılık, o ulusun maddi/manevi ilerlemesinde en büyük engeli teşkil eder.¹⁴⁶

f. Başlarına gelen çok sayıda afet ve musibetlerden ibret almayan, sözlerinden dönen tepkisiz ve duyarsız bir toplum.¹⁴⁷

Bir ülkede zulüm ve diktatörlük hüküm sürüyorsa, elbette bunda o ülke halkının da rolü küçümsenemez. Nitekim Firavun, Mısır'ın Tanrısı olduğunu ilan etmiş, halkın çoğunluğu da bunu kabullenmiş ya da buna sessiz kalarak onun zulmünü ve yaptığı küstahlığı onaylamışlardır.¹⁴⁸ Yüce Allah'ın Hz. Musa'ya *"O zalim kavme git"*¹⁴⁹ diye seslenmesi onların bu kötü karakterini göstermektedir.¹⁵⁰ Liderlerini, büyüklerini, din adamlarını vs. sorgulanmaz, eleştirilmez ve yanılmaz olarak gören bu tür topluluklar Kur'an'da müşrik olarak nitelenirler. *"Ama hala insanlardan kimi, Allah'a başka varlıkları eş tutar ve onları Allah'a özgü kılınması gereken bir sevgi ile severler. Halbuki imana ermiş olanlar Allah'ı her şeyden daha çok severler."*¹⁵¹ Bu yüzden Kur'an, Firavunu suçlarken onun emrine zebun olmuş ordusunu da suçlamakta, bunların ve Firavun'a körü körüne bağlanan toplumun cezasız kalmayacağını ifade etmektedir.¹⁵²

6.5. Sihirbazların Karakterlerinde Meydana Gelen Değişim

Burada kayda değer bir konu da şudur: İman; insanların karakter yapılarında çok büyük bir değişimi gerçekleştirmektedir. Onlar bu sihirbaz kişilikleriyle az da olsa bir karaktere sahiptiler. Çünkü Hz. Musa'nın davetine karşılık, babalarının-atalarının dinini korumak için evlerinden çıkıp gelmişler ve Firavun'dan hediyeler, ödüller istemişlerdi.¹⁵³ Ancak iman ettiklerinde dereceleri yükselmiş, büyük nimetlere sahip olmuşlardı. Öyle ki, önceleri aşağılanarak karşısına çıktıkları Firavun'la artık alay ediyor, onun tehditlerine aldırış etmiyorlardı. Bundan sonra onlar karşılaşacakları her türlü işkenceye konsantre olmuşlardı. İnanmış oldukları bu hak davadan asla vazgeçemeyip onun uğrunda canlarını bile feda etmeye hazır dılar.¹⁵⁴ *"Artık hakkımızda nasıl bir yargıda bulunacaksan bulun sen ancak bu dünya hayatında geçerli yargıda bulunabilirsin. Bize gelince, açıkçası biz, hatalarımızı ve bize sihir alanında zorla yaptırdığın şeyleri bağışlaması umuduyla rabbimize inandık. Çünkü Allah umut bağlananların en hayırlısı ve en kalcısıdır."*¹⁵⁵ Bu olay insanlık tarihinde materyalist anlayışın iflasını ilan eden önemli bir hadisedir.¹⁵⁶ Zira sihirbazlar bu kadar korkunç ve caydırıcı bir tehdide maruz kalmalarına rağmen içlerine yerleşmiş olan o sağlam inanç ve karakter sayesinde imanlarından vazgeçemediler.¹⁵⁷

Tefsirlerde sihirbazların çoğunun İsrailoğullarından, azının da Kıptilerden olduğu ve Firavun tarafından, İsrailoğullarının zorla sihirbazlık mesleğine sevk edildikleri rivayeti yer almaktadır. Yukarıda geçen ayette *"bize zorla yaptırdığın büyü"* ifadesi de bunu doğrulamaktadır.¹⁵⁸

Sihirbazların secdeye kapanmasından söz eden ayet,¹⁵⁹ ilmin ve ilimde derinleşmenin önemi ve faziletine de bir işaretir. Onlar sihrin mahiyeti hakkında bilgi sahibi oldukları için Mu'cize ile Sihir

¹⁴³ Mevdudî, a.g.e., II / 395.

¹⁴⁴ Esed, a.g.e., s. 445 dipnot: 129.

¹⁴⁵ Kara, a.g.e., s. 150, 301, 302.

¹⁴⁶ Siddikî a.g.e., s. 118.

¹⁴⁷ Bkz., A'raf, 7 / 130-136; Kara, a.g.e., s. 311-314.

¹⁴⁸ Mevdudî, a.g.e., V, 267.

¹⁴⁹ Şuara, 26 / 10.

¹⁵⁰ Mevdudî, a.g.e., IV, 15

¹⁵¹ Bakara, 2 / 165. ayette geçen ve lafzen Allah'a eş koşmayı ifade eden *"Endad (Nidd'din çoğulu)"* kelimesini bütün müfessirler; Allah'ın sıfatlarının tümünün veya bir kısmının izafe edildiği, ilahi yada yarı ilahi güçlere sahip olduğu sanılan Azizler, liderler veya bunların dışında herhangi bir tapınma objesini ifade ettiğinde hemfikirdirler. Bkz. Esed, *Kur'an Mesajı*, s.7, dipnot:13; Kara, a.g.e., 146.

¹⁵² Bkz., A'raf, 7 / 136; Kasas, 28 / 39-42; Güneş, a.g.e., s. 176.

¹⁵³ Bkz., A'raf, 7 / 113-114.

¹⁵⁴ Mevdudî, a.g.e., II, 77.

¹⁵⁵ Taha, 20 / 72, 73.

¹⁵⁶ Kara, a.g.e., s. 257

¹⁵⁷ Yazır, a.g.e., IV, 2252.

¹⁵⁸ Zuhayfî, a.g.e., VIII, 600; Kara, a.g.e., s. 253.

¹⁵⁹ Bkz., A'raf, 7 / 120.

arasındaki farkı rahatlıkla anlamışlar ve bunun sonucunda da tam bir samimiyetle iman etmişlerdir.¹⁶⁰ Tıpkı Kur'an'da Müteşabih ayetler açıklamasında anlatılan ilimde derinleşmiş (rasih) âlimler gibi¹⁶¹ bu işin kendilerini aştığını ve Allah'a teslim olmaktan başka seçeneklerinin olmadığı bilincine varmışlardır.

Sonuç

Kur'an'ın Yahudiliğin Mısır dönemi ile ilgili olarak yapmış olduğu ayrıntılı açıklamalar ve bu dönemin değişik bir kaç sureye serpiştirilerek açıklanması insanlık açısından bundan önemli derslerin çıkarılması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Hız. Musa, bu dönemde Firavun'u tevhid dinine çağırma mücadelesini ve İsrailoğulları'nı özgürleştirme çabasını, sabır ve kararlılığını tam manasıyla göstermiş bir önder ve bir Peygamberdir. İsrailoğulları'nın kendilerini esaretten kurtarıp, özgürleştirmeye çalışan böylesi bir Peygambere karşı yanlış tutumları, esaretin onlar üzerindeki olumsuz etkilerini göstermesi açısından ilginçtir.

Kur'an'daki bu Kıssa, o dönemde yaşayan toplulukların karakter yapılarıyla ilgili de önemli bilgiler ve mesajlar içermektedir. Benzer durumlarla tarihin her döneminde karşılaşılabilen için bunlardan gerekli dersleri çıkarmak esastır. Bu da bizi şu sonuca götürmektedir: **Firavun'un göstermiş olduğu yaşam tarzı ve karakter yapısı her zaman her yerde mevcuttur. Bu ve benzeri yaşam tarzları tarihin herhangi bir zaman dilimiyle sınırlı olmadığı gibi, yeryüzünün herhangi bir bölgesine de özgü değildir. O aynı zamanda siyasal ve toplumsal bir düzen, ekonomik yapı, hukuk sistemi, yönetim biçimi, kişilik karakteri ve bir ahlâk yapısıdır.**

Bu kıssanın dikkat çekici yönlerinden biri de iktidarını sihir ve kehanete dayandıran Firavun'un putçu düzeninin çökmesinde sihirbazların önemli bir rolünün olmuş olmasıdır. Çünkü onlar gerçeği görerek, Hakka teslim olmakla Firavun'a en büyük darbeyi vurmuşlardır.

Küfrün önemli sembollerinden olan Firavun ve onun destekçileri, Hız. Musa'nın göstermiş olduğu bunca Mu'cizeye karşı kibir ve inatla durmuş, ona inanmamakta diretmiş ve bunun sonucunda kötü bir sonu hak etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali (Komisyon)*, (1993). Ankara: TDVY.
- ABDULBAKİ, Muhammed Fuad, (1982). *Mu'cemu'l -Müfehres li Elfazi'l-Kur'ani'l- Kerim*, İstanbul: Mektebetu'l-İslamiyye.
- ATEŞ, Süleyman, (1989). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- AYDIN, Hayati, (1999). *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- el-BEYDAVİ, Nasiruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzi, (trs). *Envaru't -Tenzil ve Esraru't -Te'vil*, Beyrut: Müessesetu Şa'ban, Li'n-Neşri ve't-Tevzi'.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, (1957). *Dinler Tarihi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ESED, Muhammed, (2001). *Kur'an Mesajı*, İstanbul: İşaret yayınları.
- el-ENSARİ, Nasir, (1997). *Mücmel fi Tarihi Mısır*, Kahire: Daru-Şuruk.
- FİRUZABADİ, Mecdu'ddin Muhammed bin Ya'kub, (2005). *Kamusu'l -Muhit*, Beyrut: Müessesetu'r- Risale.
- GÜNEŞ, Abdülbaki, (2005). *Kur'an Kıssaları ve Medeniyetlerin İnşası*, İstanbul: Gündönümü Yayınları.
- HARMAN, Ömer Faruk, (1996). "Firavun", *DİA*, İstanbul: TDVY. (XIII, 118-121)
- HİLMİ, Mustafa, (2004). *el-İslam ve'l-Edyan*, Beyrut: Daru'l- Kütübu'l-İlmiye.
- KARA, Necati, (1991). *Kur'an'a Göre Hız. Musa, Firavun ve Yahudiler*, İstanbul: Seha Neşriyat.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fida' İsmail b. Ömer, (1999). *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, (Thk.: Şamil b. Muhammed es-Selâme), Riyad: Dâru Taybe Li'n-Neşri ve't-Tevzi'.
- Kitab-ı Mukaddes, (Eski Ahid/ Yeni Ahid)*, (1985). İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi.
- İBN MANZUR, Ebu'l-Fadl Cemalü'ddin Muhammed, (trs.), *Lisanu'l-Arab*, Beyrut: Daru Sadr.
- el-MERAĞİ, Ahmed Mustafa, (1946). *Tefsiru'l-Merağî*, Mısır: Şirketu Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu.
- el- MEVDUDİ, Ebu'l-Ala, (1987). *Tefhimu'l-Kur'an*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- en-NECCAR, Abdu'l-Vehhab, (trs.). *Kıssatu'l -Enbiya*, Beyrut: Daru İhyai't-Turasî'l-Arabi.
- en-NEDVİ, Ebu'l Hasen, (2005). *Kur'an-ı Kerimde Adı Geçen Peygamberlerin Hayatı*, İstanbul: Risale Yayınları.
- en-NESEFİ, Ebu'l Berekat Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, (1984). *Tefsiru'n-Nesefi*, İstanbul: Daru Kahraman li'n-Neşri ve't- Tevzi'.
- er-RÂZİ, Fahrüddin, (trs). *Mefatihü'l-Çayb*, Tahran.
- SEZER, Baykan, (2011). *Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- SİDDİKİ, Mazharuddin, (1982). *Kur'an'da Tarih Kavramı*, (Terc.; Süleyman Kalkan), İstanbul: Pınar Yayınları.
- et-TABERİ, Ebu Ca'fer Muhammed bin Cerir, (trs.). *Tarihu't -Taberi*, (Thk.: Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî), Mısır: Daru'l Mearif.
- Yaşayan Dünya Dinleri*, Heyet, (2007). (Editör: Şinasi GÜNDÜZ), İstanbul: DİB Yayınları.
- YAZIR, Elmalılı Hamdi, (trs.). *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat.
- ez- ZEMAŞERİ, Carullah Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, (1998). *el-Keşşaf an Hakaiki Çavamidi't-Tenzil ve Uyuni'l- Akavil fi Vucuhi't -Tenzil* (Thk.: Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud, Ali Muhammed Muavvid), Riyad: Mektabetu'l-Ubeykan.
- ez-ZUHAYLİ, Vehbe, (2009). *et-Tefsiru'l-Münir*, Dimaşk: Dâru'l-Fikr.

¹⁶⁰ Râzî, a.g.e., XIV, 205, 206; XXIV; 134; Yazır, a.g.e., IV, 2235.

¹⁶¹ Bkz., Al-i İmran, 3 / 7.